

BEDRİYE POYRAZ, HAKİKATİN DÂRINA DURMAK ALEVİLİKTE KADIN, DİPNOT YAYINLARI, ANKARA, 2018.

MELTEM ÖSÜN RÖR *

Sorumlu Yazar/Correspondence

Öz

Bu çalışma, Bedriye Poyraz tarafından hazırlanan Hakikatin Dârına Durmak Alevilikte Kadın isimli kitabı konu edinmektedir. Eser, İnançta ve Toplumsal Yaşamda Alevilikte Kadın Sempozyumu bildirilerinden oluşmaktadır. Kitaba kaynaklık eden sempozyum ise Alevilik ve Kadın konulu ilk akademik çalışmadır. Eserde bir giriş ve dokuz makale yer almaktadır. Sempozyum ve elde edilen makaleler, Alevilik inancında kadın erkek eşitliğinin sosyal ve gündelik hayattaki uygulamalarının nasıl gerçekleştiğini sorgulamakta ve ele almaktadır.

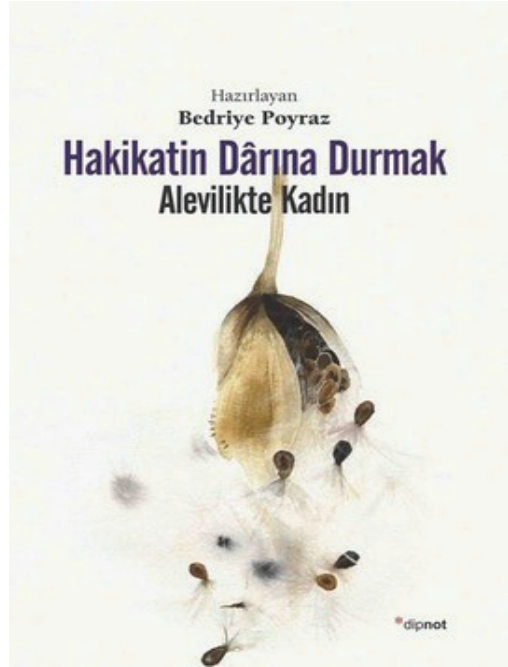
Anahtar Kelimeler: Bedriye Poyraz, Hakikatin Dârına Durmak Alevilikte Kadın, Alevilik ve Kadın.

Abstract

This study is about the book titled Standing in Hakikatin Dârına Durmak Alevilikte Kadın, prepared by Bedriye Poyraz. The work consists of the papers of the Symposium on Women in Alevism in Faith and Social Life. The symposium that inspired the book is the first academic study on Alevism and Women. The work includes an introduction and nine articles. The symposium and the resulting articles question and address how the equality of men and women is implemented in social and daily life in the Alevism belief.

Key Words: Bedriye Poyraz, Hakikatin Dârına Durmak Alevilikte Kadın, Alevism and Women.

* Öğrenci, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, meltem.osun@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1094-5265.

Giriş

Bu çalışmada, Bedriye Poyraz tarafından hazırlanan Hakikatın Dârına Durmak Alevilikte Kadın isimli kitap tanıtılıp incelenmiştir.

Kitap 11-12 Aralık tarihleri arasında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde, Prof. Dr. Bedriye Poyraz ev sahipliğinde düzenlenen "İnançta ve Toplumsal Yaşamda Alevilikte Kadın" başlıklı konferansta sunulan bildirilerden oluşmuştur. Aynı zamanda bu konferans, Alevilik ve kadın konusunun tartışıldığı ilk akademik ortam olması nedeniyle de önem arz etmektedir. Konferansta çeşitli kadın akademisyenler tarafından sunulan bildiriler, makale haline getirilerek kitapta yer almıştır. Toplam dokuz makaleden oluşan kitapta, bir de yazar tarafından kaleme alınan giriş kısmı bulunmaktadır.

Giriş kısmında yazar öncelikle konferans hakkında bilgi vermiştir. Konferansın teması açısından, Alevi kadınlarının yaşadıkları sıkıntıları göz önüne sermek adına annesi ve anneannesinden örnekler sunmuştur. Dersim olayında yaşadıkları sıkıntılar ve tüm problemlere karşın dimdik ayakta durmuş, çocukları için savaşımlardır. Yazar da bu konferans ve kitap çalışmasını öncelikli olarak, annesi ve anneannesine karşı bir vefa duygusuyla düzenlediğini belirtmiştir. Fakat çalışmanın asıl amacı, Alevi toplumunda kadın-erkek eşitliğini sorgulamaktır.

Yazara göre Alevi topluluğunun, Sünni topluluğuna nazaran kadın-erkek eşitliği konusunda daha ilerici olduğu bilinmekte ve kabul edilmektedir. Fakat bu durum yer yer doğru olmakla birlikte, çoğunlukla bir varsayımdan ibarettir. Gerek inanç koşulları gerek toplumsal hayatın getirdiği birtakım koşullar, bu düşünceyi destekler niteliktedir. Bu sayede her iki durumda da kadın-erkek eşitliğinin var olduğu miti kabul edilmeye başlanmıştır. Ancak olayın derinine inildiğinde, bu eşitliğin çoğunlukla inançta var olduğu ve gündelik hayatta da eşitliğin varmış gibi gösterildiği anlaşılmıştır. Yazara bu durumu, kente göçler başladıktan sonra Sünni kesimin kendilerini her alanda aşağılamalarına karşın bir savunma mekanizması olarak ortaya çıkarmasıyla ifade etmiştir. Tüm bunlara rağmen Alevi inancında, ceme cinsiyetlerini bırakıp can olarak girmeleri ve semahı birlikte dönmelerini de yadsınamaz bir gerçek olarak belirtmiştir. Yazar giriş kısmının devamında, kitapta makaleleri bulunan akademisyenleri tanıtmış ve çalışmaları hakkında özet bilgiler vermiştir. Son olarak teşekkürlerini sunarak giriş kısmını noktalamıştır.

Fatmagül Berktaş, Kimlik Politikasının Sorunları ve "Alevi Kadın" Kimliği

İlk makalenin yazarı Fatmagül Berktaş, siyaset bilimci, akademisyen ve yazar kimliğiyle tanınmış, özellikle kadın hakkında pek çok başarılı çalışmaya imza atmıştır. Kitapta yer alan makalesine "Kimliğin saldırı altındaki ezilen yönünü savunmak, kişinin kendi insani özünü ve onurunu savunması anlamına gelir" diyerek başlamıştır (Poyraz, 2018, 17). Yazarın üzerinde durduğu sorun, kimliğin kaynağının nereden, kim tarafından ve neden kurgulandığıdır. Verili kimlik, direnme kimlik ve proje kimliği gibi birçok kimlik çeşidi bulunmaktadır. Yazara göre, saldırıya veya aşağılanmaya maruz kalan bir kimliğe dâhil olmasanız bile o kimliği savunmak mümkündür. Fakat verili kimlik, bize doğuştan verilen ve asıl olan kimliğimizdir. Öte yandan bunlara ek olarak bir de kadın kimliği vardır. Alevi toplumlarında kadın ve erkeğin eşit olduğu algısının, kalıplaşmış bir algıdan ileri gidemediği yapılan araştırmalarla tasdiklenmiştir. Bu algı, kadınların bağımsız olmalarını engellemekte ve neredeyse

hayatın her alanında karşılıklarına çıkmaktadır. Sünni topluluğun ötekileştirme propagandalarına karşılık bir “savunmacı kimlik” göstergesi olarak bu eşitliği öne sürmeleri, kadınları gerçekte var olmayan bir özgürlük teriminin içine hapsedmiştir. Ataerkil sistemlerin genelinde görülen kadın bedeninin ve davranışının kontrolü, gerek dinsel gerek dindışı kurumların ortak noktasıdır. Bu düşünceye göre, herhangi bir topluluğa mensup olan kadının görünümü, o topluluğun kimliğiyle denk olmalı ve doğru bir şekilde yansıtılmalıdır. Bu durum kadının, kendi kişiliğini ve benlik algısını yitirmesine neden olmaktadır. Yazar, bugünkü sorunları çözmek için bugüne odaklanmayı, işe öncelikle kalıplaşmış kimliklerden kurtularak, onların bizi hapsedmesini engelleyerek başlamamızı salık vermektedir.

Ayfer Karakaya Stump, Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Perspektifinden Alevi-Bektaşî Tarihi ve Tarih Yazıcılığı: Bazı Ön Değerlendirmeler

Ayfer Karakaya Stump, Anadolu'nun sosyo-kültürel tarihi, Osmanlı-Safevi ilişkileri ve sınır bölgeleri, Sufizm ve tarikatların sosyal tarihi, muhalif dinî akımlar, Alevi-Bektaşî toplulukları ve kadın ve toplumsal cinsiyet tarihi gibi çalışma alanlarında önemli eserler veren bir akademisyendir. Kitaptaki makalesinde, Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine kadar Alevilerin cinsellik konusuyla ötekileştirilerek, Sünnilerle aralarına set koyulduğundan bahsetmiştir. Cinsellik olgusu tarih boyunca, azınlık gruplara karşı kullanılan bir ayrıştırma durumudur. Siyahi veya Yahudi toplumlarına karşı da sıkça uygulanan cinsellik propagandası, toplumları şekillendiren hassas bir nokta olduğundan devamlı gündeme gelmiştir. Yazara göre, şeriat ehli tarafından kadın-erkek birlikte dini ritüel gerçekleştirilmesi, şeriata aykırı bir durumdur. Makalede, Ebû'l-Vefa'nın mendil içine pamuk, kor ateş ve ikisin arasına da buz koyarak halifeye gönderme yaptığı hadisesine de değinilmiştir. Bu bağlamda kadın ve erkeğin birlikte ibadet ettiği, fakat cinsellikten arındırıldığı mesajı verilmiştir. Yazar, Alevilikte ibadetlerde kadın ve erkeğin aseptüelleştirilerek, kadının “bacı” olarak görülmesinden bahsetmiştir. Diğer Bektaşî anlatılarında da, mücerretliğin ve cinsiyetsizliğin yaygın oluşu üzerinde sıkça durulmuştur.

Bedriye Poyraz, Raporlardan Sızan Dersimli Kadın İmgesi: Yoksa “İsyanın” Sorumlusu Kadınlar Mı?

Kitabın hazırlanmasına konu olan konferansın ev sahibi Bedriye Poyraz, yazar kimliğinin yanı sıra Ankara Üniversitesi akademisyenlerindedir. Yazarın kitapta değindiği konu, Dersim Tertelesi² üzerinden kadın imgesidir. Dersim Tertelesi sırasında çok sayıda kadın ve kız çocuğu, çeşitli yerlere sürgün edilmiştir. Yazar bu konu hakkında çalışırken özellikle, savaş-milliyetçilik-kadın üçgeninde ilerlediğini ifade etmektedir. Vatan kavramının kimi zaman bir arzu nesnesi olarak görülmesi, kimi zaman da anavatan terimiyle anneye atfedilmesi karışıklığa yol açmaktadır. Bu bağlamda bakıldığında, düşmanın bir zafer sembolü olarak kadın bedenini işaret etmesi kaçınılmaz olacaktır. Yazar, özellikle Dersim Tertelesi sürecinde, bürokratların tuttuğu raporlarda Dersimli kadınların maruz kaldığı ifadelerle değinmiştir. Birçok raporda ve gazetede yer alan bilgiler, Alevi kadının ahlaksız oluşunu ve bu ahlaksızlığın mensup olduğu inançtan kaynaklandığını belirtmiştir. Bu nedenle, oluşturulan aile yapısının da aynı şekilde toplumsal normlardan uzak olduğu, çeşitli anlatımlarda yapılan göndermelerde sıkça dile getirilmiştir. Yazarın incelediği kaynaklar ışığında, o dönem çıkan birçok gazete haberinde de yine Dersim halkı ve Dersim kadını farklı ithamlara

2 Yazarın, Dersim olayının adlandırılmasına ilişkin farklı görüşler üzerine, Dersim dilindeki kullandığı ifadedir.

ve aşağılamalara maruz bırakılmıştır. Gerek dini inançları, gerek geçiş törenleri konumundan Dersim kadını ve halkı devamlı irdelenmiş, katliam öncesinde coğrafya halkı farklı gösterilmeye çalışılmıştır. Bunların üzerine Dersim halkı hala Tertelenin asıl nedenine yönelik bir cevap bulamamışlardır. Yazar, son olarak kullandığı kaynakları belirterek makaleyi sonlandırmıştır.

Gülsüm Depeli, Köprüde Durmak: Alevilik, Kimlik, Kadınlık

Hacettepe Üniversitesi akademisyenlerinden olan Gülsüm Depeli makalesinde, Alevi kadınına politika düzleminde izlemiştir. Yazar araştırmaya başlarken, Alevi kadın kimliğinin var olduğunu varsayarak yola çıktığını belirtmiştir. Çalışma, bir örgüte üye olan Alevi kadınlarla yapılan görüşmeler üzerinden ilerlemektedir. Yazar öncelikle yakın tarihte Alevilikle alakalı kısa bir özet vererek başlamıştır. Türkiye siyasi tarihinde Alevilik inancının nasıl yorumlandığına dair temel değerlendirmeler yapmıştır. Özellikle göç öncesinde kimliklerini açıklamak konusunda sıkıntı yaşamayan Aleviler, kent yaşamına geçtiklerinde bu konuda baskı hissetmişlerdir. Tüm toplumsal yapılarda olduğu gibi, Alevilikte de kadın bedeni toplumun karakterini ifade etmektedir. Bir taraftan özgür ve modern olarak ifade edilen Alevi kadınlar, diğer taraftan namus ve erdemın simgesi olarak gösterilmiştir. Bunun nedeni Sünni toplum tarafından uğradıkları baskı ve psikolojik şiddetleri bertaraf etmektir. Yazar çalışmasında farklı örgütlere mensup 28 kadınla görüşme yapmıştır. Görüşmecilerin yaş aralığı 22 ila 53, eğitim düzeyleri ise ilkokul veya lisansüstü olarak değişim göstermektedir. Görüşme yapılan kadınların bir kısmı Aleviliği inanç olarak kabul ederken, diğer kısmı yaşam felsefesi olarak görmektedir. Yazarın ifadesine göre, çoğunluğu kimliğini gizleyerek büyümüş ve Alevi olmasından ötürü dışlanma durumu yaşamıştır. Ramazan aylarında oruç tutuyormuş gibi yapmak bunların başında gelirken, birçok hakarete ve aşağılanmaya maruz kalmışlardır. Bununla birlikte Alevilikte var olan inanç eşitliğinin yanı sıra, gündelik yaşamda ataerkil sistemin hâkim olduğunu vurgulamaktadırlar. Kendilerine rol model olarak alabilecekleri, tarihte yer edinmiş güçlü bir Alevi kadın figürünün olmayışı da yazarın yakındığı konulardan biridir. Yazar kullandığı kaynakları belirtmeden önce sonuç olarak, Aleviliğin hala görünür ve güçlü bir kimlik değil, çekingene fakat samimi bir kimlik olduğunu ifade etmiştir.

Tahire Erman, Alevi Kadınlar, Gündelik Yaşam ve Mekân: Ankara'da İki Etnografik Çalışmanın Gösterdikleri

Tahire Erman, Bilkent Üniversitesi akademisyenlerinden ve kitapta yer alan kültürel çalışmanın yazarı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazara göre, Alevi ve Sünni kadın üzerinden yapılan çalışmalarda mekân önemli bir noktadır. Bundan dolayı makalede Alevi kadınına mekân üzerinden aktarmıştır. Çalışma alanı olarak, çoğunluk ve azınlık olan iki yer seçilmiştir. Biri Mamak-Nato Yolu civarında bulunan bir gecekondu mahallesiysen, diğeri bir TOKİ gecekondu dönüşüm sitesidir. İlk olarak Nato Yolu seçilmiş ve araştırmada katılımcı gözlem yöntemi kullanılmıştır. Çalışma süresinde yazar ve iki asistanı mahalle tarafından benimsenmiş, çeşitli gündelik aktivitelere katılım göstermişlerdir. Yazar öncelikle mahallenin kuruluş hikâyesine değinmiştir. Mahallenin çoğunluğunu Aleviler oluşturmakta ve sol ideolojinin hâkim olduğu bir yer haline getirmektedirler. 12 Eylül sonrası tutuklanmaların artmasıyla birlikte mahalleli siyasetten korkar duruma gelmiştir. Bu süreçte zamanında evlerini bırakan Sünni ailelerin bir kısmı geri dönmüştür. Bu durum Alevi ve Sünni kesimin çeşitli hareketlerle birbirlerine mesaj vermelerine neden olmuştur. Sünnilerin Ramazan ayında teravihe gitmeleri, Alevilerin kadın-erkek birlikte piknik yapmaları bu mesajlara verilebilecek

örnekler arasındadır. Yazar bunlara ek olarak, giyim kuşamın da Alevi ve Sünni kadınının farklılıklarını ortaya çıkardığını belirtmiştir. Alevi kadınlar pantolon ve kısa kollu kıyafet giyerken, birçok Sünni kadın için bu söz konusu değildir; mahalledeki Sünnilerin muhafazakâr görüşleri içinde kadın için boyun, gerdan ve kolların görünmesi günahdır (Poyraz, 2018, 110). Zamanla Alevi ve Sünni ailelerin hayatı iç içe geçmiş ve yer yer hoşgörü yer yer çekişmelere sahne olmuştur. Köyden kente göçle birlikte ataerkil aile siteminin de devam etmesi, kadınların iş hayatını da etkilemiştir. Alevi kadınlar Sünni kadınlara nazaran daha fazla çalışma hayatına girmişlerdir. Bunun nedeni, Sünni kadınların erkeklerle aynı ortamda bulunmasının günah olduğu inancından kaynaklanmaktadır. Mahalle şu an tamamen apartmanlaşmış ve hala Alevi kesim yerini korumaktadır. Diğer çalışma alanı olan TOKİ bölgesinde ise, Sünni kesim yoğunluktadır. Sünni kadınlar dini sohbetler, namaz kılmalar ve diğer ibadetlerini yerine getirirken, Alevi kadınlar baskı altında hissetmişlerdir. Araştırmadaki Alevi kadınların bir kısmı Alevi olduklarını saklama ihtiyacı hissederken, diğer kısmı tam tersi davranarak her fırsatta belli etmektedir. Alevi kadınlar bu baskıdan rahatsız olmuş ve siteden taşınmayı düşünmüşlerdir. Yazar bu gibi apartmanlaşmaların, Alevi kimliğinin üretildiği mekânların yok olmasına neden olduğunu belirtmiş ve kullandığı kaynakları göstererek makalesini sonlandırmıştır.

Aylin Demir, Ve Fakat Alevi Olmak: Alevi Kadınlık Halleri Üzerine Düşünmek

Araştırmacı Aylin Demir çalışmanın amacının, kadınların sahip olduğu özgülük kavramına değinmek olduğunu belirterek başlamıştır. Yazar, Alevi kadınların eşit olduğu anlayışının bir modernite görüntüsü olduğunu belirtmektedir. Özellikle örtünme meselesine değinen yazar, Alevilikteki inanç sisteminde herkesin kendi nefsinin denetiminden sorumlu olduğunu ifade etmektedir. Diğer bir konu olan inanç ritüellerine kadın-erkek birlikte katılımın gerçekleşmesi durumu da, daha önce değinildiği üzere “can” olma etrafında şekillenmektedir. Cemde görülen eşitlik bazı durumlarda gündelik hayatta da ortaya çıkmaktadır. Alevilerde kadın ve erkeğin bir arada oturup sohbet edebilmesi buna bir örnek olarak gösterilmektedir. Fakat bununla birlikte kadınların katıldıkları ortamlarda, cinsiyete göre iş dağılımı yapılması ve diğer toplumsal bağlara riayet etmesi beklenmektedir. Alevilikte bir diğer önemli husus ise rıza³ konusudur. Bu bağlamda her bireyin kendinden sorumlu olduğu anlayışı ortaya çıkmaktadır. Ahlaki normların dışında bir davranış sergileyen kişi, toplumdan dışlanarak cezalandırılmaktadır. Yazar bu kısımdan sonra, feminist hareketler içinde Alevi kadının görünmezliğinden bahsetmektedir. Özellikle Alevi kurumlarının eril bir politika izlemesi, kadınların dışlayıcı tarafta kalmalarına neden olmaktadır. Yazar konu hakkında birçok soru yönelttikten sonra, kullandığı kaynakları belirterek çalışmasını sonlandırmıştır.

Şehriban Kaya, Alevi Kadın: Söylemde Görünür, Pratikte Görünmez Olma Deneyimi

Sosyoloji alanında çalışmalarda bulunan Şehriban Kaya, Alevi kadının görünmez oluşu üzerine çalışmıştır. İlki 2007 yılında sonuncusu da 2010 yılında olmak üzere toplam yedi Alevi çalışmayı düzenlenmiştir. Fakat bunların genelinde erkek katılımcılar bulunmaktadır. Yazar bu durumun, Alevi toplumunda sözü edilen kadın-erkek eşitliğine tezat bir karşılık olduğunu düşünmektedir. Aynı şekilde bu dönem yazılı ve görsel basında da, Alevi kadınlara yer verilmemiştir. Yazar bu çalışmaları

3 Alevilikte kişinin kendi nefsiyle kurduğu ilişki biçimidir (Poyraz, 2018: 135).

özeline, Aleviliğin kamusal alanda gösterilmesinin toplumsal cinsiyet kurallarına uygun olarak düzenlenmesinin ve bu durumda yine toplumsal cinsiyet temelinde medya taraması yapılması gerektiğinin altını çizmektedir. Çalıştaylara katılan kadın katılımcıların çoğu akademisyen ve gazetecidir. Yapılan yedi çalıştayın genelinde bilinen ve tanınan erkek aktörler katılım göstermiş, az sayıda kadın katılımcı yer almıştır. Yazar, çalıştayların sonucunda nihai raporda Alevi kadın sözcüğüne denk gelmediğini fakat başörtüsü sorunun ele alındığı belirtmiştir. Bu durumu, Alevilerin yok sayılması ve başörtüsünün denge politikası kurularak kıyaslanması şeklinde ifade etmiştir. Düzenlenen bu yedi çalıştaya rağmen Alevilerin temel sorunlarına hiçbir çözüm bulunamamıştır. Bunlardan ilki cemevlerinin ibadethane olarak kabul edilmesi konusudur. Alevilik açılımıyla birlikte, yazılı ve görsel basında Alevilerle ilgili çok sayıda televizyon programı yapılmıştır. Yapılan bu programlarda da yine erkek katılımcı sayısının, kadın katılımcı sayısından oldukça fazla oluşu ve Alevi kadının sorunları yerine başörtülü kadınların sorunlarının yer alması göze çarpan önemli detaylardandır. Yazara göre bu durum Alevi kadını görünmez kılarak, yaşanan sürecin dışında tutulmasına neden olmaktadır.

Nimet Okan, “Can”ların Cinsiyeti: Babalar ve Bacılar

Yazar ve akademisyen olan Nimet Okan, akademik çalışma alanı olarak etnik ve cinsiyete dayalı ayrımcılık üzerinde yoğunlaşmıştır. Kitapta yer alan makalesinde, Alevilikte kadın-erkek eşitliğini eleştirel bir perspektifle değerlendirmiştir. Yazar bu eşitlik anlayışının temelinde, “can” kavramı olduğundan bahsetmektedir. Bu nedenle cinsiyet ayrımı gözetmeden, kadın ve erkek birlikte ibadet edebilmektedir. Ayrıca cinsiyet eşitliğinin yanı sıra, kadının Hz. Fatma örnek verilerek saygı duyulan bir figür olduğu aktarılmaktadır. Bir diğer önemli kadın figürü ise, Vilayetname’de adı geçen Kadıncık Ana’dır. Hacı Bektaş Veli’nin yanında kalan ve dergâha hizmette bulunan Kadıncık Ana’nın, Erenler Meclisi’nde de sohbe katıldığı bilinmektedir. Alevi kadınlar arasında tarihte öne çıkan bir diğer kadın ise, İmam Cafer Sadık’ın hizmetinde bulunan Hüsnüye’dir. Bu iki kadına ek olarak, Nimet Okan’ın alan araştırması süresinde içinde bulunduğu topluluğa adını veren Anşa Bacı karakteri bulunmaktadır. Anşa Bacı, kocası vefat ettikten sonra posta oturan önemli bir kadın figürü olarak kabul edilmektedir. Yazar, Alevilikte kadın-erkek eşitliği konusunu, araştırma yaptığı Anşabacılar üzerinden aktarmaktadır. Çalışmasına Anşabacılar topluluğunun tarihsel süreçteki yerini anlatarak başlamıştır. Anşabacılar, Anadolu’daki ocak örgütlenmesi içinde yer alan Hubyar Sultan Ocağı’ndan ayrılmış; Veli Baba çevresinde oluşturulan Kurtoğlu ocağına bağlı Alevi-Sıraç bir topluluktur (Poyraz, 2018, 170). Toplulukta kadın-erkek eşitliği oldukça ön plandadır ve bu durum, diğer erkek üyeler için bir gurur kaynağı haline almıştır. Bu ayrışmadan ötürü, Anşabacılarla “babalı” denmektedir. Bu durum cinsiyetler arasındaki hiyerarşiyi gözler önüne sermektedir. Anşabacılarında, babanın eşine ve kızlarına bacı olarak hitap edilmektedir. Yazar bu durumu, Havva’nın Âdem’in kaburgasından peyda olmasıyla açıklamıştır. Her ne kadar kadın topluluğun lideri olarak görülse de, Görgü Cemi’ni oğlu olmadan yapamamaktadır. Cemde can olarak kabul edilen kadın ve erkekler, cem dışında kendi cinsiyetleriyle var olmaktadır. Bu durum, kadına uyması gereken birçok sorumluluk yüklemektedir. Buna ek olarak babaya gösterilen büyük bir saygı ve kural dizisi mevcuttur. Baba soylu olanların yine baba soylularla evlenmesi gerekmektedir. Bu kural ihlal edildiğinde kadın ve erkeğe gösterilen tepki farklıdır. Bundan dolayı baba soylu bir kadının talip⁴ bir erkekle evlenmesi, erkeğin topluluk içinde kabullenilmesini zorlaştırmaktadır.

4 Dede veya baba soyundan olmayan, Alevi kadın ve erkeklerin genel adıdır.

Bunun nedeni, soyu sürdüren kişinin erkek olmasından kaynaklanmaktadır. Böylece topluluk içinde bir cinsiyet hiyerarşisi oluşmaktadır. Yazar sonuç olarak, Anşabacıllarda can ve Anşabacı kavramlarının, kadın-erkek eşitsizliğinin üstünü örmek için kullandıkları bir araç olarak ifade etmiştir.

Kelime Ata, Alevi Örgütlerinde Kadın: “Can” Olamamak

Kelime Ata, gazeteci kimliğinin yanı sıra yazar kimliğiyle de bilinmektedir. Kitapta yer alan makalesinde, eşitlikçi kavramının genel bir kabule dönüştüğünden bahsetmektedir. Alevilikte kadın ve erkek tanrının bir parçası olarak kabul edilmekte ve bu bağlamda cinsiyetsiz bir söylem oluşturulmaktadır. Yazar, cemde bir eşitliğin var olduğunu, fakat gündelik hayata bakıldığında eril sitemin baskınlığının devam ettiğini ifade etmektedir. İlk Alevi örgütü, Hacıbektaş Kültür Derneği olarak bilinmektedir. O yıllarda kurucu olarak tek bir kadına rastlanmamıştır. Buna rağmen yapılan araştırmalar, Alevi kadınların etkinliklere yüksek bir katılım sağladığını göstermektedir. Bu kadınlar, cemevlerinde birçok görev üstlenirken, yönetici kademelerinde yer almaktan çekinmemektedirler. Yazar bu durumu, kadının bulunduğu sosyo-ekonomik düzlemde ifade etmektedir. Ortalama eğitim seviyesinde olan ev hanımı bir kadın, temizlik, çocuklar ve evin sorumluluğu gibi dış etkenlerden ötürü isteksiz davranmaktadır. Fakat son yıllarda bu durum değişmiş, Alevi kadınlar bu kimlik mücadelesine katılım sağlamaya başlamışlardır.

Sonuç

Kitap, konferansta sunulan bildirilerden oluştuğu için, her yazar üzerinde çalıştığı konuyu aktarmıştır. Fakat kitapta yer alan dokuz makalenin de konusu kadındır. Özellikle kadının, Alevilikte yeri ve erkekle olan eşitlik anlayışı, her yazar tarafından farklı bir düzlemde ifade edilmiştir. Bu durum, anlatılmak istenen konunun, okuyucunun farklı bakış açılarından bakmasını sağlaması konusunda yardımcı olmuştur.

Anlatım dili olabildiğince sade tutulmuş ve anlatılan bir kavramın ardından örneklendirilmesinin yapılması anlatımı güçlendirmiştir. Bu bakımdan kitap, Alevilikte kadının yerini ve kadın-erkek eşitliğini daha geniş kitlelere duyurabilecek nitelikte bir kitaptır. Alevilerin inancı, kültürü, yaşantıları ve hiyerarşik yapıları konusunda alanında uzman akademisyenler tarafından bilgi edinmek isteyenlere yol gösterir niteliktedir.

Kaynaklar/References

Poyraz, Bedriye. Hakikatin Dârına Durmak Alevilikte Kadın. Ankara: Dipnot Yayınları, 2018.

